

KULTURNI SISTEM I KULTURNA POLITIKA

Određivanjem kulture, kao nadorganske stvarnosti, Tena Martinić u svojoj knjizi*) pristaje uz onu struju teoretičara, koja kulturu razumeva kao područje užeg obujma od civilizacije, mada, s razlogom, postoji i suprotno razumevanje tog odnosa. Autorka, naime, kulturu sagledava: kao podsistem sveobuhvatnijeg, civilizacijskog sistema (kojeg sačinjavaju i drugi podsistemi, kao materijalna proizvodnja, političko uređenje, i dr), iz čega izvodi i značaj kulture za zbilju: svi podsistemi, koji celinu nazvanu civilizacijom čine, među sobom korespondiraju, jedan drugog uslovljavajući. Čim je kultura određena kao sastavni deo, element složenog civilizacijskog sistema, iz toga proističe da civilizacijska celina ne bi mogla funkcionisati bez jedne od svojih sastavnica. Postavljanjem kulture u takav okvir, načinjen je i prvi akt njenog definisanja. Tena Martinić kulturu određuje na osobit način kao refleksiju o određenom ljudskom bivanju, kao samorefleksiju čovekova postojanja i delanja, kao zbilju koja se živi. Čovekov život se odvija u okviru mogućnosti što mu ih kultura pruža. Samo delovanje, ističe autorka kao uslov življenja, neposredno je ostvarivanje čovekova prostora i sveta, koji čini određeni civilizacijski univerzum. On se ne bi nikad održao, da pored proizvodnja za neposredno opstanje, nema stalne refleksije subjekta o svim vidovima postojanja: baš taj odmak od neposrednog delovanja, sagledavanje i iskazivanje njegove suštine, i jest kulturni čin. Otuda, kulturno tvorenje je, u svojim iskaznim vidovima — od filozofije, religije, ideologije, umetnosti i dr. — znakovno oblikovanje, mišljenje, pamćenje i prenošenje određenog i omeđenog ljudskog sveta. Sama kultura određuje smisao ljudskom životu.

*) Tena Martinić, *Kultura kao samoodređenje*, Pretpostavke za kulturnu politiku, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1986.

Tako se od početka jasno izdvaja osnovna okosnica ove knjige. To je, ne slučajno, baš kulturna informacija, koju T. Martinić, stavlja u žižu pažnje, kao osnovni konstituens kulture, da bi na ubedljiv način, otkrila njen značaj za kulturu. Kultura praktično i nastaje kao informacija: kultura je posledica i oblik čovekovog svesnog dejstva prema zbilji (prirodi, ostalim subjektima, sebi), s ciljem zadovoljenja sopstvenih potreba. Za uspešnost tog dejstva, međutim, prvi je uslov: postojanje informacije. Ona se stvara, prvenstveno, kontaktom. Kontakt se uspostavlja ne radi zadovoljstva, već radi ispitivanja objekta kontakta: pribavljanje informacija o njegovim svojstvima s ciljem njihovog potčinjavanja sopstvenoj potrebi. Otuda, i velik značaj informacije za kulturu, posebno za njen razvoj, što Tena Martinić dobro uočava.

Kako je kultura usustavljeno čovekovo iskustvo bez kojeg se ne može imati svest o sebi i svojoj delatnosti, to se i bitno svojstvo elemenata kulture (kulturnih vrednosti), sastoji u njihovoj informacijskoj ulozi: Vrednost se kulturne činjenice zapravo odmerava prema njenoj informacijskoj „otežalosti” — broju i kakvoći informacija značajnih za istorijski trenutak. Specifičnost „otežale” (ili analitičke) informacije, T. Martinić određuje njenim razlikovanjem od deskriptivne: dok se deskriptivna informacija gotovo poništava na račun onoga što saopštava — dotle „otežala” informacija, pored saopštavanja nečeg, daje i njegovo određenje: nastojeći da se saopšteno istakne, kroz stav tvorca tog složenog informacijskog sklopa.

Razmatranjem kulturne činjenice kao složene informacijske tvorbe pruža se mogućnost da se do određenog stupnja sagleda i njena funkcija u našoj društvenoj svakidašnjici. Siromašniji dotok kulturnih informacija, što znači manji izbor kulturnih činjenica, smanjuje našu neposrednu delatnu efikasnost, otežava pojedincu uvid u sopstvenu svakodnevnu zbilju. Otud bi se kulturno stanje ili situacija mogla sagledati iz tri osnovne perspektive, ili prema trima svojim dimenzijama: 1. Prihvata ili recepcije, 2. Reprodukcije i difuzije, 3. Tvorbe novih jedinica. Efikasna difuzijska mreža omogućuje delotvorniji prihvata kulturnih informacija, što zatim utiče na nastanak novih iskaza samorefleksije društvenog opstojanja.

Kada je reč o stanju u nas, uočava se da je prekinut tok informacija, jer se, mahom, i ne poznaje njihov značaj za kulturu. Među ostalim primerima, koje znalački bira autorka — škola, kao izrasta institucija informacionog tipa kao da sve više gubi funkciju izvan svog užeg programskog zadatka, pošto je izolovana, kao i niz drugih informativnih jedinica, iz tkiva

društvene sredine u kojoj postoji. Koliko se malo pažnje u nas pridaje informaciji, dokaz je i činjenica, ističe T. Martinić, da je utemeljen niz novih univerziteta ili fakulteta, a da pri tom nije, barem paralelno kad to nije učinjeno ranije — postavljena bibliotečko-informacijska baza. (Ima primera da u mestu postojanja višeskolne institucije, ne postoji ni biblioteka, a ni knjižara i papirnica). Time je uspostavljena transmisija informacija — univerzitet, fakultet, ali nije osiguran njihov dotok.

Što se tiče toka informacija, nije uspostavljen celovit kulturni sistem. On ne postoji, ističe naša autorica, ni u dva sustava: obrazovnom i naučnom. Nedostaju mu one „otežale“ informacije što nastaju umetničkim stvaralaštvom, tj. umetničkim predočavanjem čovekove zbilje. Prctočnost kulturnih informacija nije obezbeđena, ni kada je reč o razvoju institucija u kojima se prihvataju i tvore kulturne informacije specijalnog nivoa, kao što su instituti, naučne biblioteke, središnji muzeji, umetnička produkcija, itd. Te delatnosti su ovisne o opštem prihvatanju kulturnih informacija, što vazda nije bilo potpuno jasno. Postoji teškoća u protoku informacija i po vertikalnoj osi, kojom stižu nove kulturne informacije kao rezultat selekcije, transformacije i stvaranja novih kulturnih sadržaja, itd. Uz bogatu argumentaciju, T. Martinić se bavi i pretpostavkama stvaranja sistema informacija, vrste jedinica, njihovog međudnosa, te kulturne politike, i dr. otkrivajući neke nove, neočekivane odnose, te i u praksi primenjiva rešenja. Sve to ovoj knjizi daje posebnu, rekli bismo „upotrebnu“ vrednost, sa primenjivošću njenih iskaza baš u domenu neposredne prakse širenja i konstituisanja, te i razvoja kulturne stvarnosti.